

תוכן העניינים:

מבוא.....	3
פרק א': ימי הביניים והיחס ללידה ולתינוקות.....	4
פרק ב': ילדות והורות בימי הביניים.....	9
פרק ג': היחס למוות, פציעה ומוות מוקדם.....	16
פרק ד': מנהגים טקסיים שונים ב-3 הדתות.....	21
פרק ה': הספדים והספדי הורים על ילדיהם ב-3 הדתות.....	26
דיון ומסקנות.....	30
ביבליוגרפיה.....	32

מבוא

הספד הוא קינה על המת, נאום הנאמר על אדם לאחר פטירתו. בדרך כלל דברי ההספד נאמרים בטקס הקבורה. הספד הוא מנהג שנהוג לא רק ביהדות, אלא אף ברחבי העולם, בקרב דתות שונות, בין היתר גם בנצרות ובאסלאם, ואף בקרב אנשים שאינם משתייכים לדת מסוימת, אלא מבכים על מות הנפטר.

מבין ההספדים המפורסמים בהיסטוריה נכלל נאום ההספד של פריקלס (מדינאי, רטוריקן ומצביא יווני בולט), מן המאה ה-5 לפנה"ס, שנשא הספד מרגש על חללי המלחמה בין ספרטה לאתונה. ההספד הקדום ביותר המתועד ביהדות קשור לאברהם אבינו ולשרה, בפסוק: "ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" (בראשית, כ"ג, ב').

בימי הביניים המאוחרים, בין המאות ה-11 וה-15 בקירוב, היחס לילדים היה מורכב: מצד אחד בעדויות שונות נראה כי היחס אליהם הוא כאל יצורים שאינם יודעים שובע, ושתזונתם עוד מהרחם, מדם ומווסת האישה הוא טמא, ומצד שני היו שראו ילדים כהתגלות הטוהר, והתייחסו אל רצח ילדים ולהתעללות בהם כאל זוועות שיש להימנע מהן.

בנצרות, רוב ההספדים היו בתקופה זו בשפה הלטינית, כשקינות חדשות תפסו את מקומן של אלו הישנות מן הברית החדשה והברית הישנה (שבדרך כלל נלקחו מספר ירמיהו), ביהדות קינות מפורסמות גם הן לקוחות מן התנ"ך ומספר ירמיהו, ואף ממקורות שונים בתורה שבעל-פה, ובאיסלאם- מהקוראן.

בעבודה זו אבדוק מה היה היחס לאותם ילדים, מבחינת שלושת הדתות הגדולות ששלטו אז בעולם המערבי: היהדות, הנצרות והאסלאם, אראה מה היה סגנון נאומי ההספדים על המתים באותה תקופה ומאילו מקורות הם הגיעו, וכיצד ספדו הורים לילדיהם שמתו ב-3 דתות אלו.

לאחר מכן אשווה את הממצאים מ-3 הדתות, אנתח אותם, ואראה האם יש אלמנטים דומים בניהן ביחס ובסגנון ההספד, והאם יש שוני, ומהו אותו שוני ביחס של הורים יהודים, נוצרים או מוסלמים אל ילדיהם בתקופה זו למות ילדיהם שניתן לראות מכל סגנון של הספד.

פרק א': ימי הביניים והיחס ללידה ולתינוקות

ימי הביניים

ימי-הביניים היא תקופה אירופאית, הנמצאת בין סוף העת העתיקה והתקופה הרומית, לבין תחילת הרנסאנס והעת החדשה.

נהוג לחלק את ימי הביניים ל-3 תת-תקופות עיקריות: ראשית ימי הביניים (או ימי הביניים המוקדמים), שהחלו מהמאה ה-5 ונמשכו עד למאה ה-11, כשסדר פוליטי חדש המבוסס על משפחות אצילים ועל הממלכות החדשות של האוסטרוגותים באיטליה התפתח באירופה (Augustyn, 2020).

בשלהי המאה ה-11, עם היפרדות הכנסייה האורתודוקסית מן הכנסייה הקתולית החלה הנצרות להתפשט באירופה, בנוסף למזרח התיכון, וליצור יבשת דתית מאוחדת בעלת זהות חדשה, ובנקודה זו החלה תת-תקופה חדשה שנהוג לכנותה "שיא ימי-הביניים", או אמצע ימי-הביניים.

שיא ימי-הביניים, תקופה שזמנה מוערך מתחילת המאה ה-11 ועד לתחילת המאה ה-14, התאפיינה בפריחה רבה בתחומים רבים. בתקופה זו החלו להתגבש הממלכות הגדולות של אירופה, כששינויים משמעותיים נעשו באנגליה, בצרפת ובגרמניה.

תת-התקופה האחרונה בימי הביניים היא כמובן סוף ימי הביניים (או ימי הביניים המאוחרים), שתחילתה במאה ה-14, וסופה כמאה שנים לאחר מכן, בתחילת המאה ה-15, כשנפילתה של קונסטנטינופול בידי העותמנים היא תאריך ציון משמעותי המסמל את סופה של כל התקופה. העבודה הנוכחית תעסוק בהספדים שנכתבו בין המאות ה-11 וה-15, ולכן אתייחס בעיקר לשיא ולסוף ימי-הביניים (Willian, 1997).

בתחילת המאה ה-11 כאמור, החלה תקופה של יציבות במערב אירופה כאשר נדידת העמים הגדולה נפסקה ברובה, והמסחר גדל ברחבי אירופה עם הפחתתן של סכנות המסע בעקבות המצאות שונות וחידושים בתחום. גידול כלכלי איטי ויציב החל בהתאם לכך, וגילדות וארגונים שונים של סוחרים ובנקאות החלו לצוץ בעיקר במערב אירופה.

בעוד שימי הביניים המוקדמים התאפיינו בתהפוכות פוליטיות ציבוריות, תחילת תקופת שיא ימי הביניים התאפיינה בעיקר בפוליטיקה אישית, שנגרמה מסכסוכים אישיים בין דוכסים ומלכים במדינות שונות באירופה.

פוליטיקה מפורסמת שכזו התרחשה בשנת 1020, כאשר הוג' (Hugh), מלך מערב צרפת דאז הסתכסך עם הלורד וויליאם ו., הרוזן של פואטו (Poitou), ודוכס אקוויטין (Aquitaine). וויליאם